

Філософія

УДК 351.862.8-049.5 «364»

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19363530>

**Гуманітарна безпека у системі національної безпеки України
в умовах воєнного стану: сучасні виклики
та пріоритети державної політики**

Осейко Дмитрій Андрійович,
здобувач ступеня доктора філософії
кафедри філософських і політичних наук
Черкаського державного технологічного університету
підполковник Збройних Сил України
при виконанні службових обов'язків, Україна,
<https://orcid.org/0009-0008-1664-4368>

Прийнято: 17.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026

***Анотація.** Метою статті є дослідження ролі гуманітарної безпеки у системі національної безпеки України в умовах воєнного стану, визначення сучасних викликів гуманітарній сфері та обґрунтування пріоритетних напрямів державної політики щодо її забезпечення. Особливу увагу приділено аналізу впливу воєнних дій на гуманітарний простір держави, функціонування соціальних інститутів, систему освіти, науки і культури, інформаційний простір, а також забезпечення прав і свобод людини.*

Методологічну основу дослідження становлять системний, інституційний та міждисциплінарний підходи. У роботі використано

методи аналізу і синтезу, порівняльний метод, а також метод узагальнення наукових джерел і нормативно-правових актів у сфері національної та гуманітарної безпеки. Теоретичною основою дослідження стали сучасні концепції гуманітарної безпеки, теорії національної безпеки та підходи до формування державної гуманітарної політики.

Результати дослідження засвідчують, що гуманітарна безпека є важливою складовою національної безпеки держави та визначальним чинником збереження соціальної стабільності, культурної ідентичності та людського потенціалу суспільства. Встановлено, що повномасштабна війна спричинила суттєві трансформації у гуманітарній сфері, зокрема посилила ризики для системи освіти, культури, інформаційного простору та соціального захисту населення. Значний вплив на гуманітарну безпеку мають інформаційно-психологічні загрози, деструктивні інформаційні кампанії та соціальні наслідки масового внутрішнього переміщення населення.

У статті обґрунтовано пріоритетні напрями державної політики у сфері гуманітарної безпеки, серед яких забезпечення інформаційної стійкості суспільства, розвиток гуманітарної політики відновлення, підтримка внутрішньо переміщених осіб, зміцнення культурної та освітньої інфраструктури, а також посилення інституційної взаємодії між державою, громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

Зроблено висновок про необхідність формування комплексної державної політики гуманітарної безпеки як стратегічного елементу національної безпеки України. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню стійкості суспільства, зміцненню гуманітарного потенціалу держави та ефективному реагуванню на сучасні виклики воєнного часу.

Ключові слова: *гуманітарна безпека, національна безпека, державна гуманітарна політика, гуманітарна стійкість, інформаційна стійкість,*

соціальна згуртованість, внутрішньо переміщені особи, післявоєнне відновлення, гуманітарні виклики війни.

**Humanitarian Security in the System of National Security of Ukraine
under Martial Law: Contemporary Challenges
and State Policy Priorities**

Dmytrii Oseiko,

PhD Candidate

Department of Philosophical and Political Sciences

Cherkasy State Technological University

Lieutenant Colonel of the Armed Forces of Ukraine in the line of duty,

<https://orcid.org/0009-0008-1664-4368>

Abstract: *The purpose of the article is to examine the role of humanitarian security within the system of national security of Ukraine under martial law, to identify contemporary challenges in the humanitarian sphere, and to substantiate the priority directions of state policy aimed at ensuring humanitarian security. Particular attention is paid to analyzing the impact of military actions on the humanitarian space of the state, the functioning of social institutions, the system of education, science and culture, the information environment, as well as the protection of human rights and freedoms.*

The methodological framework of the study is based on systemic, institutional and interdisciplinary approaches. The research employs methods of analysis and synthesis, the comparative method, as well as the method of generalization of scientific sources and legal regulations in the field of national and humanitarian security. The theoretical basis of the study includes modern concepts of

humanitarian security, theories of national security, and approaches to the formation of state humanitarian policy.

The findings demonstrate that humanitarian security is an essential component of national security and a determining factor in preserving social stability, cultural identity and the human potential of society. It has been established that the full-scale war has caused significant transformations in the humanitarian sphere, particularly intensifying risks to the education system, cultural sector, information environment and social protection of the population. Information and psychological threats, destructive information campaigns and the social consequences of large-scale internal displacement have also become significant challenges for humanitarian security.

The article substantiates the priority directions of state policy in the field of humanitarian security, including strengthening societal information resilience, developing humanitarian recovery policies, supporting internally displaced persons, restoring cultural and educational infrastructure, and enhancing institutional cooperation between the state, civil society and international partners.

The conclusions highlight the necessity of forming a comprehensive state policy of humanitarian security as a strategic component of the national security system of Ukraine. The implementation of such approaches will contribute to strengthening societal resilience, enhancing the humanitarian potential of the state and improving its capacity to respond effectively to the contemporary challenges of wartime.

Keywords *humanitarian security, national security, state humanitarian policy, humanitarian resilience, information resilience, social cohesion, internally displaced persons, post-war recovery, humanitarian challenges of war.*

Постановка проблеми. Гуманітарна безпека в умовах сучасних трансформацій безпекового середовища набуває особливого значення у структурі національної безпеки держави. Повномасштабна збройна агресія проти України спричинила масштабні гуманітарні виклики, які суттєво вплинули на функціонування соціальних інститутів, систему освіти, культурну сферу, інформаційний простір та соціальну стабільність суспільства. У таких умовах питання забезпечення гуманітарної безпеки стає одним із ключових напрямів державної політики, оскільки від рівня її ефективності залежить збереження людського потенціалу, соціальної згуртованості та національної ідентичності.

Гуманітарна безпека є важливою складовою системи національної безпеки, оскільки охоплює широкий комплекс соціальних, культурних, інформаційних та освітніх чинників, які формують гуманітарний простір держави [1, с. 12]. Порушення стабільності у цих сферах може призводити до дестабілізації суспільних процесів, послаблення соціальної єдності та зниження рівня довіри до державних інституцій. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах воєнного стану, коли посилюються інформаційно-психологічні загрози, відбуваються значні демографічні зміни, зростає кількість внутрішньо переміщених осіб та загострюються соціально-економічні виклики.

У науковому дискурсі сучасності гуманітарна безпека розглядається як складна багатовимірна категорія, що поєднує питання захисту прав людини, збереження культурної спадщини, забезпечення інформаційної стійкості суспільства, розвитку освіти та підтримки соціальної стабільності [2, с. 35]. Водночас у наукових дослідженнях і практиці державного управління залишається низка невирішених питань, пов'язаних із визначенням місця гуманітарної безпеки у системі національної безпеки, формуванням

ефективних механізмів державної політики у цій сфері та визначенням стратегічних пріоритетів її забезпечення в умовах війни.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу гуманітарної безпеки як стратегічного компоненту національної безпеки України, а також визначенням сучасних викликів, які виникають у гуманітарній сфері в умовах воєнного стану. Особливо важливим є дослідження впливу воєнних дій на гуманітарний простір держави, формування інформаційної стійкості суспільства, забезпечення соціального захисту населення та підтримку внутрішньо переміщених осіб. Водночас у сучасному науковому дискурсі відсутня єдність підходів до визначення місця гуманітарної безпеки у структурі національної безпеки держави. З одного боку, гуманітарна безпека розглядається як складова соціальної або культурної політики, з іншого — як стратегічний елемент національної безпеки, що безпосередньо впливає на стійкість держави до кризових викликів. Така концептуальна невизначеність ускладнює формування ефективної державної політики у гуманітарній сфері, особливо в умовах воєнного стану, коли гуманітарні ризики набувають системного характеру та потребують комплексного реагування. У зв'язку з цим виникає наукова проблема визначення гуманітарної безпеки як системного елементу національної безпеки та розробки ефективних механізмів її забезпечення в умовах воєнного стану.

Таким чином, дослідження гуманітарної безпеки у системі національної безпеки України в умовах воєнного стану є важливим як з наукової, так і з практичної точки зору. Вивчення проблеми спрямоване на поглиблення теоретичних підходів до розуміння гуманітарної безпеки та обґрунтування пріоритетів державної політики, спрямованих на зміцнення стійкості

суспільства та забезпечення стабільного розвитку держави в умовах сучасних безпекових викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження гуманітарної безпеки підкреслюють її багатовимірний характер, що охоплює питання розвитку людського капіталу, соціальної згуртованості суспільства, інформаційної стійкості держави та формування ефективної гуманітарної політики в умовах сучасних безпекових викликів [2, с. 41; 11, с. 52; 14, р. 37; 15, р. 55]. А сучасний науковий дискурс питання гуманітарної безпеки дедалі частіше розглядається як важливий елемент системи національної безпеки держави [3, с. 18; 4, с. 27]. Останніми роками значна кількість наукових досліджень присвячена аналізу гуманітарних викликів війни, трансформації гуманітарної політики держави, а також формуванню соціальної стійкості та резилієнтності суспільства в умовах безпекових загроз.

Гуманітарна безпека у сучасних дослідженнях розглядається як складна багатовимірна категорія, що поєднує питання соціальної стабільності, культурної ідентичності, освітньої стабільності та доступності, інформаційної стійкості та захисту прав людини [5, с. 41; 6, с. 56]. Аналітичні доповіді національних наукових установ та міжнародних організацій, опубліковані протягом останніх років, підкреслюють, що гуманітарна сфера є одним із ключових факторів стійкості держави у період воєнних конфліктів. Зокрема, дослідження, присвячені гуманітарній політиці в умовах війни, наголошують на необхідності комплексного підходу до забезпечення соціальної згуртованості, підтримки освіти, культури та інформаційної безпеки як складових національної безпеки.

Окремий напрям сучасних наукових досліджень пов'язаний із аналізом впливу війни на гуманітарний простір держави. У цих роботах особлива увага приділяється питанням соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб,

відновлення гуманітарної інфраструктури, забезпечення доступу до освіти та соціальних послуг, а також подолання психологічних наслідків війни для населення [9, с.74; 10, с.52]. Наукові праці останніх років також підкреслюють важливість формування ефективних механізмів державної політики, спрямованих на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у громади та зміцнення соціальної стабільності у регіонах.

Особливу увагу в сучасних дослідженнях приділено інформаційній та психологічній складовій гуманітарної безпеки. У наукових працях і аналітичних звітах зазначається, що в умовах гібридної війни інформаційний простір стає одним із ключових напрямів протистояння. Деструктивні інформаційні впливи, маніпуляції суспільною свідомістю та поширення дезінформації можуть суттєво впливати на соціальну стабільність та довіру до державних інституцій. У зв'язку з цим у наукових роботах наголошується на необхідності розвитку стратегічних комунікацій, медіаграмотності населення та посилення інформаційної стійкості суспільства [6, с. 88; 11, с. 46].

Важливим напрямом сучасних досліджень є також аналіз ролі гуманітарної політики у процесах післявоєнного відновлення. У наукових працях та аналітичних звітах міжнародних організацій підкреслюється, що відновлення гуманітарної сфери є необхідною умовою стабільного розвитку держави після завершення воєнних конфліктів. У цьому контексті особливе значення мають питання відновлення системи освіти, підтримки культурної спадщини, розвитку громадянського суспільства та зміцнення соціального капіталу [13, с. 63; 18, р. 45].

Водночас недостатньо дослідженим залишається комплексний підхід до розгляду гуманітарної безпеки як системного елементу національної безпеки держави в умовах воєнного стану. Результат аналізу сучасних досліджень свідчить про наявність низки невирішених наукових проблем. Більшість

наукових робіт зосереджена на окремих аспектах гуманітарної безпеки, таких як інформаційна безпека, соціальний захист населення або гуманітарна політика відновлення. Потребує подальшого наукового осмислення питання інтеграції гуманітарної політики у загальну систему національної безпеки, визначення стратегічних пріоритетів державної політики у цій сфері та формування ефективних механізмів забезпечення гуманітарної стійкості суспільства. Водночас проведений аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення сутності гуманітарної безпеки та її місця у системі національної безпеки держави. Частина досліджень акцентує увагу на соціально-гуманітарному вимірі безпеки, пов'язуючи її із соціальною згуртованістю та людським капіталом [2, с. 41; 12, с. 48], тоді як інші підходи зосереджуються на інформаційно-психологічній складовій та питаннях інформаційної стійкості суспільства [6, с. 54; 11, с. 52]. У міжнародних дослідженнях гуманітарна безпека розглядається крізь призму людського розвитку та соціального капіталу як чинника стабільності держави [14, р. 37; 16, р. 25]. Така різноспрямованість підходів свідчить про наявність наукової дискусії щодо пріоритетів гуманітарної безпеки та механізмів її забезпечення, що обумовлює необхідність подальшого комплексного дослідження цієї проблематики.

Таким чином, проведений аналіз наукових досліджень свідчить про значний інтерес науковців до проблем гуманітарної безпеки в умовах сучасних безпекових викликів, але наявні дослідження не повною мірою розкривають взаємозв'язок між гуманітарною безпекою та системою національної безпеки держави, що зумовлює необхідність подальшого комплексного дослідження цієї проблематики. Саме тому актуальним є наукове осмислення гуманітарної безпеки як стратегічного компоненту національної безпеки України та визначення пріоритетів державної політики у цій сфері в умовах воєнного

стану. Крім того, у сучасних дослідженнях недостатньо уваги приділяється інтеграції гуманітарної безпеки у загальну архітектуру національної безпеки в умовах воєнного стану, що також визначає актуальність цього дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість сучасних досліджень, присвячених проблематиці гуманітарної безпеки та її ролі у забезпеченні стабільного розвитку держави, низка важливих аспектів цієї проблеми залишається недостатньо дослідженою [3, с. 45; 4, с. 62]. Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує, що попри значну увагу до проблем гуманітарної безпеки, більшість праць зосереджується на окремих її аспектах. Зокрема, питання соціальної згуртованості та гуманітарного розвитку розглядаються у контексті соціально-гуманітарної політики [2, с. 41; 3, с. 28], тоді як інформаційно-психологічні загрози досліджуються переважно в межах інформаційної безпеки держави [6, с. 54; 11, с. 52]. Водночас проблеми людського капіталу та гуманітарного розвитку аналізуються як самостійні напрями без належного поєднання із загальною системою національної безпеки [12, с. 48; 13, с. 72]. Така фрагментарність наукових підходів зумовлює наявність прогалин у комплексному дослідженні гуманітарної безпеки як системного явища.

У наукових працях останніх років гуманітарна безпека переважно розглядається через окремі її складові, зокрема інформаційну безпеку, соціальний захист населення, культурну політику або проблеми гуманітарної політики відновлення. Такий підхід дозволяє глибше дослідити окремі елементи гуманітарної сфери, проте водночас обмежує можливість комплексного аналізу гуманітарної безпеки як системного явища.

Однією з ключових невирішених проблем залишається недостатнє теоретичне обґрунтування місця гуманітарної безпеки у структурі

національної безпеки держави [1, с. 38]. У сучасних дослідженнях гуманітарна безпека нерідко розглядається як окрема складова державної політики або як елемент соціальної чи культурної сфери. Водночас потребує подальшого наукового осмислення її системна роль у формуванні загальної архітектури національної безпеки, а також взаємозв'язок гуманітарної безпеки з іншими складовими безпекового сектору, зокрема інформаційною, соціальною та політичною безпекою.

Ще одним недостатньо дослідженим аспектом є вплив воєнного стану на трансформацію гуманітарної безпеки та механізми її забезпечення. Повномасштабна війна спричинила суттєві зміни у гуманітарному просторі України, зокрема у сфері освіти, культури, інформаційної політики та соціального захисту населення. Проте більшість наукових досліджень розкривають ці процеси лише фрагментарно, зосереджуючись на окремих галузевих питаннях. Натомість потребує подальшого комплексного аналізу вплив сучасних безпекових викликів на гуманітарну сферу та формування нових підходів до державної політики у цій сфері.

Важливою проблемою залишається також недостатній рівень дослідження інституційних механізмів забезпечення гуманітарної безпеки в умовах воєнного стану. Зокрема, потребують подальшого вивчення питання координації діяльності державних органів, громадянського суспільства та міжнародних організацій у формуванні ефективної гуманітарної політики. Недостатньо дослідженим залишається і питання формування довгострокових стратегій гуманітарного розвитку держави в умовах післявоєнного відновлення.

Окремої уваги потребує проблема забезпечення гуманітарної стійкості суспільства, яка включає питання соціальної згуртованості, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, підтримки освітньої та культурної

інфраструктури, а також протидії інформаційно-психологічним загрозам. В умовах воєнного конфлікту особливого значення набуває забезпечення психічного здоров'я населення як складової гуманітарної безпеки [20, р. 18]. Наявні дослідження лише частково висвітлюють ці процеси, що зумовлює необхідність їх подальшого комплексного наукового аналізу [9, с.74; 10, с.52].

У зв'язку з цим виникає потреба у поглибленому дослідженні гуманітарної безпеки як важливої складової системи національної безпеки України в умовах воєнного стану. Запропоноване дослідження спрямоване на системний аналіз гуманітарної безпеки, визначення сучасних викликів у гуманітарній сфері та обґрунтування пріоритетних напрямів державної політики, спрямованих на зміцнення гуманітарної стійкості суспільства. Реалізація такого підходу дозволить розширити наукове розуміння гуманітарної безпеки, а також сприятиме формуванню ефективних механізмів державного управління у гуманітарній сфері в умовах сучасних безпекових викликів.

Таким чином, дослідження гуманітарної безпеки у контексті системи національної безпеки України має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки сприяє поглибленню наукових підходів до розуміння гуманітарних викликів сучасності та формуванню ефективної державної політики у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У зв'язку з цим виникає потреба у поглибленому науковому дослідженні гуманітарної безпеки, тому метою статті є аналіз гуманітарної безпеки як складової системи національної безпеки України в умовах воєнного стану, визначення основних викликів гуманітарній сфері та окреслення пріоритетних напрямів державної політики у цій сфері. Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність вирішення таких основних завдань дослідження:

- проаналізувати основні теоретичні підходи до розуміння гуманітарної безпеки та визначити її місце у системі національної безпеки;
- охарактеризувати сучасні виклики гуманітарній безпеці України в умовах воєнного стану;
- визначити основні чинники трансформації гуманітарного простору держави;
- розкрити роль державної гуманітарної політики у забезпеченні соціальної стійкості суспільства;
- окреслити пріоритетні напрями державної політики у сфері гуманітарної безпеки.

Поставлені завдання визначають загальну логіку дослідження та спрямовані на комплексне осмислення гуманітарної безпеки у контексті сучасних безпекових викликів

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичні засади гуманітарної безпеки у системі національної безпеки держави. У сучасній науковій літературі гуманітарна безпека розглядається як важлива складова системи національної безпеки, що охоплює соціальні, культурні, інформаційні та освітні процеси розвитку суспільства. Вона спрямована на забезпечення умов для збереження людського потенціалу, культурної ідентичності, соціальної стабільності та прав людини. Методологічно дослідження ґрунтується на системному підході, що дозволяє розглядати гуманітарну безпеку як елемент національної безпеки, інституційному підході — для аналізу ролі державних механізмів, а також міждисциплінарному підході, що поєднує соціальні, політичні та гуманітарні аспекти дослідження. Застосування методів аналізу та синтезу забезпечило узагальнення наукових підходів, а порівняльний метод дозволив співвіднести різні концепції гуманітарної безпеки. Сучасні наукові дослідження підкреслюють, що гуманітарна безпека формує основу соціальної стійкості держави, оскільки

саме гуманітарна сфера визначає рівень довіри до інституцій, ступінь соціальної згуртованості та здатність суспільства реагувати на кризові виклики [1, с. 45].

У сучасних концепціях національної безпеки гуманітарна безпека розглядається як багатовимірне явище, яке включає захист соціальних прав, розвиток освіти та науки, підтримку культурної спадщини, а також забезпечення інформаційної стійкості суспільства [2, с. 64]. У цьому контексті гуманітарна безпека тісно пов'язана з поняттям соціального капіталу, який визначає рівень взаємної довіри у суспільстві та ефективність соціальної взаємодії між державою та громадянами [14, р. 37].

Важливим елементом гуманітарної безпеки є також забезпечення соціальної згуртованості суспільства. Дослідження свідчать, що високий рівень соціальної довіри та активна участь громадян у суспільному житті сприяють підвищенню стійкості держави до зовнішніх та внутрішніх загроз [3, с. 28]. Таким чином, гуманітарна безпека виступає важливим фактором забезпечення стабільного функціонування держави в умовах сучасних безпекових викликів.

Сучасні виклики гуманітарній безпеці України в умовах воєнного стану. Повномасштабна війна спричинила суттєві трансформації гуманітарного простору України та загострила низку гуманітарних проблем, які потребують комплексного державного реагування. Серед ключових викликів гуманітарній безпеці важливе місце посідають демографічні зміни, масштабні процеси внутрішнього переміщення населення, руйнування освітньої та культурної інфраструктури, а також поширення інформаційно-психологічних впливів. Крім того, масштабні процеси внутрішнього переміщення населення мають довгостроковий вплив на соціальну структуру суспільства та систему гуманітарного реагування [21, р. 47].

Психологічна безпека населення є важливим елементом гуманітарної стійкості суспільства [9, с. 57]. В умовах воєнного конфлікту особливого значення набувають механізми психологічної підтримки населення та формування гуманітарної стійкості суспільства [9, с. 74]. Практичний вимір досліджуваної проблеми проявляється у функціонуванні державних механізмів реагування на гуманітарні виклики, зокрема у сфері підтримки внутрішньо переміщених осіб, відновлення освітньої інфраструктури та розвитку системи соціального захисту. Зокрема, реалізація державних і міжнародних програм відновлення спрямована на забезпечення доступу до освіти, психологічної підтримки населення та відновлення гуманітарних послуг на рівні територіальних громад. Це свідчить про необхідність інтеграції гуманітарної політики у загальну систему національної безпеки як її функціонального елементу.

Значний вплив на гуманітарну сферу має проблема внутрішнього переміщення населення. За даними міжнародних досліджень, масове переміщення громадян створює додаткове навантаження на соціальну інфраструктуру, систему освіти, ринок праці та систему соціального захисту [10, с. 112]. У цих умовах важливим завданням державної політики є забезпечення соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та створення умов для їхньої ефективної адаптації у нових громадах.

Окремим викликом гуманітарній безпеці є інформаційні загрози, які посилюються в умовах гібридної війни. Інформаційно-психологічні операції, поширення дезінформації та маніпуляції громадською думкою можуть суттєво впливати на соціальну стабільність та рівень довіри до державних інституцій [6, с. 54]. У зв'язку з цим важливим напрямом державної політики стає формування інформаційної стійкості суспільства та розвиток медіаграмотності населення.

Суттєвим викликом для гуманітарної безпеки є також руйнування освітньої та культурної інфраструктури, що призводить до обмеження доступу населення до освітніх і культурних ресурсів. Міжнародні дослідження підкреслюють значний вплив воєнних дій на систему освіти та наукову сферу України [17, р. 24]. А також, що відновлення гуманітарної інфраструктури є одним із ключових елементів післявоєнного відновлення держави [11, с. 42]. Гуманітарна безпека безпосередньо пов'язана із збереженням людського капіталу держави, який виступає одним із ключових ресурсів її соціально-економічного розвитку [12, с. 48].

Пріоритети державної політики у сфері гуманітарної безпеки України. У сучасних умовах забезпечення гуманітарної безпеки потребує формування комплексної державної політики, спрямованої на зміцнення соціальної стійкості суспільства та підтримку гуманітарного розвитку держави. Важливим напрямом такої політики є розвиток гуманітарної інфраструктури, зокрема системи освіти, культури та соціального захисту населення.

Одним із ключових пріоритетів державної політики є забезпечення соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб та створення умов для їхньої повноцінної участі у соціально-економічному житті громад. Дослідження свідчать, що ефективна інтеграція внутрішньо переміщених осіб сприяє зміцненню соціальної згуртованості та підвищенню рівня соціальної стабільності у державі [4, с. 36]. Важливим елементом гуманітарної безпеки є забезпечення психологічної підтримки населення, яке постраждало від воєнних дій [5, с. 63].

Важливим напрямом державної гуманітарної політики є також розвиток інформаційної стійкості суспільства. У сучасних умовах інформаційна безпека стає невід'ємною складовою гуманітарної безпеки, оскільки інформаційні

впливи можуть суттєво впливати на суспільні настрої та формування громадської думки [6, с. 61]. В умовах воєнного конфлікту особливого значення набуває забезпечення психічного здоров'я населення як складової гуманітарної безпеки [20, р. 18].

Крім того, важливим напрямом державної політики є підтримка культурної спадщини та розвиток культурної дипломатії, що сприяє зміцненню національної ідентичності та міжнародного іміджу держави. Дослідження підкреслюють, що культурна політика відіграє важливу роль у формуванні гуманітарної стійкості суспільства та розвитку соціального капіталу [7, с. 49]. Дослідження гуманітарної політики держави в умовах війни також підкреслюють важливість інституційної координації та довгострокового стратегічного планування розвитку гуманітарної сфери [8, с. 52]. У сучасних умовах гуманітарна політика держави набуває особливого стратегічного значення [8, с. 41]. Гуманітарна безпека сучасної держави пов'язана із забезпеченням соціальної стабільності, розвитком людського капіталу та зміцненням соціальної згуртованості суспільства, що розглядається як важлива передумова сталого розвитку держави [12, с. 48; 14, р. 37; 15, р. 55]. Формування державної стратегії гуманітарного розвитку є важливим елементом післявоєнного відновлення держави та зміцнення її соціальної стійкості [13, с. 72].

Міжнародні дослідження підкреслюють зв'язок гуманітарної безпеки з людським розвитком держави та важливість гуманітарної складової національної безпеки для забезпечення сталого розвитку держави [16, р. 25-28].

Таким чином, забезпечення гуманітарної безпеки України в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, що поєднує розвиток гуманітарної інфраструктури, підтримку соціальної згуртованості, зміцнення

інформаційної стійкості суспільства та формування ефективної державної гуманітарної політики. Гуманітарний розвиток є важливим чинником формування довгострокової соціальної стійкості держави [18, р. 41].

Реалізація таких підходів сприятиме зміцненню гуманітарного потенціалу держави та підвищенню її стійкості до сучасних безпекових викликів. У міжнародних документах гуманітарна безпека розглядається як комплексна категорія, що поєднує соціальні, економічні та політичні аспекти розвитку суспільства [22, р. 15]. А за даними міжнародних аналітичних досліджень, відновлення гуманітарної інфраструктури є одним із ключових пріоритетів післявоєнного розвитку держави [19, р. 33].

Висновки. Проведене дослідження дало змогу комплексно проаналізувати гуманітарну безпеку як важливу складову системи національної безпеки України в умовах воєнного стану. У процесі дослідження встановлено, що гуманітарна безпека є багатовимірним явищем, яке охоплює соціальні, культурні, освітні та інформаційні процеси розвитку суспільства та відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості держави до сучасних безпекових викликів. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному розгляді гуманітарної безпеки як системного елементу національної безпеки України в умовах воєнного стану, а також у визначенні взаємозв'язку між гуманітарною політикою, соціальною стійкістю та інформаційною безпекою як ключовими чинниками стабільності держави. У роботі уточнено підходи до розуміння гуманітарної безпеки в контексті сучасних безпекових викликів та окреслено напрями інтеграції гуманітарної складової у державну політику національної безпеки.

Отримані результати підтверджують, що в умовах воєнного стану гуманітарна сфера зазнає суттєвих трансформацій, які впливають на функціонування соціальних інститутів, систему освіти, культурну

інфраструктуру та інформаційний простір держави. Визначено, що серед основних викликів гуманітарній безпеці України особливе місце займають масштабні процеси внутрішнього переміщення населення, руйнування гуманітарної інфраструктури, інформаційно-психологічні загрози, а також необхідність забезпечення соціальної згуртованості суспільства.

Дослідження показало, що ефективне забезпечення гуманітарної безпеки потребує формування комплексної державної політики, спрямованої на підтримку гуманітарного розвитку, зміцнення соціальної стійкості суспільства та розвиток гуманітарної інфраструктури. Важливими напрямками такої політики є підтримка системи освіти і культури, розвиток інформаційної стійкості суспільства, інтеграція внутрішньо переміщених осіб у громади та формування ефективної взаємодії між державними інституціями, громадянським суспільством і міжнародними партнерами.

Таким чином, мету дослідження було досягнуто, а поставлені завдання виконано. Проведений аналіз дозволив визначити місце гуманітарної безпеки у системі національної безпеки держави, окреслити сучасні виклики гуманітарній сфері та обґрунтувати пріоритетні напрями державної політики щодо її забезпечення в умовах воєнного стану.

Разом із тим дослідження має певні обмеження, зумовлені складністю та багатовимірністю гуманітарної безпеки як наукової категорії, а також динамічністю безпекового середовища в умовах війни. Окремі аспекти гуманітарної політики, зокрема інституційні механізми координації гуманітарних програм, довгострокові стратегії гуманітарного відновлення та вплив гуманітарних процесів на формування соціальної стійкості суспільства, потребують подальшого поглибленого дослідження.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробкою ефективних моделей державної гуманітарної політики в умовах післявоєнного

відновлення України, дослідженням механізмів забезпечення гуманітарної стійкості суспільства, а також аналізом ролі гуманітарної безпеки у формуванні довгострокових стратегій національного розвитку.

Отже, результати дослідження мають важливе теоретичне та практичне значення, оскільки сприяють поглибленню наукових підходів до розуміння гуманітарної безпеки та можуть бути використані при формуванні державної політики у сфері гуманітарного розвитку та забезпечення національної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Михальченко М. І., Губерський Л. В., Горбулін В. П. Гуманітарна безпека в системі національної безпеки України. Київ: НІСД, 2019. 212 с.
2. Марченко О. П. Соціальна згуртованість як індикатор гуманітарної безпеки України. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 156 с.
3. Черниш Н. Й. Соціальна згуртованість і гуманітарна безпека в кризовий період. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2022. 184 с.
4. Микитенко О. В. Гуманітарна політика держави в умовах воєнного стану. Київ: КНЕУ, 2023. 198 с.
5. Кузьменко О. В. Психологічна підтримка населення у поствоєнний період: гуманітарний вимір. Київ: КНЕУ, 2024. 172 с.
6. Москаленко С. І. Інформаційно-психологічна безпека населення в умовах гібридної війни. Київ: НІСД, 2022. 214 с.
7. Шевчук В. Я. Культурна безпека як складова гуманітарної стійкості нації. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2021. 160 с.
8. Червоненко О. М. Гуманітарна політика України в умовах повномасштабної війни. Київ: НАДУ, 2023. 176 с.

9. Яременко О. Л. Психологічна безпека населення у період війни: гуманітарні механізми підтримки. Харків: Право, 2024. 168 с.
10. Шульга М. О. Українське суспільство в умовах війни: соціальні трансформації та гуманітарні ризики. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 205 с.
11. Чумак В. П. Інформаційна стійкість держави: гуманітарний вимір. Київ: НІСД, 2024. 188 с.
12. Пирожков С. І. Людський капітал і гуманітарна безпека держави. Київ: Інститут демографії НАН України, 2021. 196 с.
13. Юрченко І. П. Державна стратегія гуманітарного розвитку України: поствоєнні пріоритети. Київ: НАДУ, 2023. 182 с.
14. Putnam R. D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 2000. 541 p.
15. Sen A. *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press, 1999. 366 p.
16. UNDP. *Human Development Report 2023/2024*. New York: United Nations Development Programme, 2024. 344 p. Available at: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>
17. UNESCO. *Higher Education and Science in Times of Crisis: Ukraine*. Paris: UNESCO, 2023. 58 p. Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/higher-education-and-science-times-crisis-ukraine>
18. OECD. *Governance and Social Cohesion in Post-War Societies*. Paris: OECD Publishing, 2023. 96 p. Available at: <https://www.oecd.org>
19. World Bank. *Ukraine Science and Innovation Sector Review 2024*. Washington, DC: World Bank, 2024. 75 p. Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>

20. World Health Organization. *Mental Health in Crisis Situations*. Geneva: WHO, 2022. 92 p. Available at: <https://www.who.int/publications>
21. International Organization for Migration. *World Migration Report 2024*. Geneva: IOM, 2024. 340 p. Available at: <https://worldmigrationreport.iom.int>
22. United Nations. *Human Security Now*. New York: United Nations, 2003. 142 p. Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/503749>